

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΜΗΝΑ Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1959

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ο ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΑΝΑΝΙΑΣ (1740-1764)

Τὸ πρῶτον ἡμῖν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ πέραν αὐτοῦ καλύπτει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Τουρκοκρατίας σπουδαία ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ προσωπικότης, ὁ μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Ἀνανίας¹. Οὗτος ἐγεννήθη εἰς Δημητσάναν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, Ἀναστάσιος κατὰ κόσμον καλούμενος, τὸ ἐπίκλιον Θεοφίλης, ἀλλὰ τὸ γένος Λαμπάρδης μετὰ διασταυρώσεως πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν τοῦ Στασινοῦ τῆς Ἀκοβας. Συγκεκριμένως, ὁ ἐξοχώτερος τῶν ἐν Δημητσάνῃ προκρίτων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Φιλόσοφος Λαμπαρδόπουλος, ἀνεψιὸς τοῦ Νικομηδείας Νεοφύτου — υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του — τὴν ἐτέραν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἔδωκεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν γαιοκτήμονα καὶ προύχοντα τῆς Ἀκοβας Στασινόν, τετιμημένον διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ συνδίκου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἐνατοκρατίας. Χάρις εἰς τὴν ἐπιγαμίαν τῶν δύο ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν, τὴν μεγάλην τῶν κτηματικὴν περιουσίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν τῶν Λαμπαρδοπούλων ἐπὶ τῆς ἐξαρχίας τῆς Ἀκοβας, διειρηθῆναι εἰς χεῖρας τῶν ἡ πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ Μορέως καὶ μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τέσσαρας θυγατέρας καὶ τρεῖς υἱοὺς

1. Τὰ εἰδικῶς εἰς τὸν ἄνδρα ἀφιερωθέντα μέχρι τοῦδε ἀρθρίδια ἢ ρομαντικὸν χαρακτήρα ἔχουν ἢ στερεοῦνται σοβαρᾶς ἀξίας. Εἶναι ταῦτα: I. Ν. Πρωτοπαπᾶ, Ὁ μητροπολίτης Ἀνανίας καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας, «Σπαρτιατικὸν Ἡμερολόγιον», ἔτ. Ε' (1904), σελ. 73 κέξ. Κ. Γ. Ζησίου, Ἀνανίας Λαμπάρδης, «Σπαρτ. Ἡμερολ.», ἔτ. Η' (1907), σελ. 33-35. Α. Φραντζῆ, Ὁ μητροπολίτης Ἀνανίας, «Ἠώς», τ. Β' (1940), σελ. 14. Τ. Χ. Κ(ανδηλόφου), ΕΛΕ, τ. Β' (1927), σ. 48 καὶ ΜΕΕ, τ. Δ' (1929), σελ. 536-537. Ἀνωσύμωσ, Θρ. Χρ. Ε., τ. Α' (1936), στ. 1001-1002 καὶ ΝΕΛ Ἠλίου, τ. Β', σ. 679. Ν. Α. Βέη, Ὁ Μυστρᾶς καὶ ὁ Ἀνανίας Λαμπάρδης, ἀφημ. Ἀθηνῶν «Πρωτὰ», ἔτ. ΙΖ', φ. 17261 (Κυριακὴ 23 Αὐγ. 1942), σελ. 1 (ἀναδημοσίευσίς «Σπαρτιατικὰ Χρονικά», τόμ. V' (1943), τ. 69-70, σελ. 136-137). Γ. Α. Σταμίρη, Τὸ ἔτος τοῦ μαρτυρίου τοῦ Λακεδαιμονίας Ἀνανίου, «Σπαρτ. Χρον.», τόμ. Γ' (1940), τ. 34, σελ. 7-8, δημοσίευμα ἀξιόλογον διὰ τε τὴν συγκέντρωσιν τῆς βιβλιογραφίας καὶ τὴν ἐκδοσὶν ἐνθυμήματος μετὰ κρίσεων συναρῶν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ἡμεῖς μετ' ἐπιφυλάξεως ἐδέχθημεν τὴν χρονολογίαν τῆς ἐνθυμήσεως, ἣδη δὲ νομίζομεν ὅτι λύεται τὸ ζήτημα τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους τοῦ Ἀνανίου.

ἀπέκτησεν ὁ Στασινὸς ἐκ τῆς Κανέλας Λαμπαρδοπούλου. Εἰς τῶν υἱῶν του ἐγένετο καὶ αὐτὸς σύγκδικος, ὁ Ἀσημάκης, ἀλλὰ δὲν ἀπέκτησε τέκνα ἄρρενα εἰ μὴ μόνον δύο θυγατέρας, ὑπανδρευθείσας ἀμφοτέρας μὲ Δημητσάνιτας. Ἐκ τῆς νεωτέρας ἐξ αὐτῶν καὶ πατρὸς Θεοφίλη ἐγεννήθη ὁ Ἀναστάσιος - Ἀνανίας, ὁ καὶ κληρονόμος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας¹.

Ὁ Ἀνανίας ἦτο πνεῦμα φιλελεύθερον, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοσόφου καὶ ἀνεπύχθη μέσα εἰς περιβάλλον θρησκευτικότητος καὶ πνευματικότητος, ὡς τοῦτο εἶχε δημιουργηθῆ ἐκ τοῦ παρελθόντος

† Ὁ μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Ἀνανίας ἐπιβεβαίωσ.
Πανομοιάτυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Λακεδαιμονίας Ἀνανίου
ἐξ ἐγγράφου τοῦ ἔτους 1756.

εἰς τὸν τόπον. Πρὸ τοῦ ἔτους 1741 ὁ Ἀνανίας ἀνεδείχθη ἐπίσκοπος Καρυουπόλεως. Εἰς τὸ μεταξὺ ἡ Ἄκοβα ἀποσπασθεῖσα τῆς οἰκογενείας Λαμπαρδοπούλου ἠνώθη τὸ 1720 μετὰ τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, τὸ δὲ 1729 ἐδόθη εἰς τὸν Μ. Λογοθέτην τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Πιθανῶς ἡ προσάρτησις τῆς Ἄκοβας ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας ἐγένετο ὡς ἀντίδοτον τῆς ἀπ' αὐτῆς ἀποσπάσεως τῆς Δημητσάνης καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ 1718 ἀνασυστάσεως τῆς σχολαζούσης ἀρχιεπισκοπῆς της². Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1727 - 1747 ὅμως συνεχωνεύθη πάλιν ἡ Δημητσάνα μετὰ τῆς Λακεδαιμονίας καὶ ἡ Ἄκοβα ἐδόθη εἰς τὸν Μ. Ἐκκλησιαρχὴν Κριτίαν. Ὁ Καρυουπόλεως Ἀνανίας τότε συνῆψε συμφωνίαν μετὰ τοῦ Κριτίου, τῇ 15ῃ Ἰανουαρίου 1741 δι' ἧς καθίστατο ἐπίτροπος αὐτοῦ, ἀνελάμβανε δὲ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν χριστιανῶν τῆς ἐξαρχίας καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐτησίων δικαιωμάτων εἰς τὸν Κριτίαν³. Τὸ

1. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ὁ Στασινὸς τῆς Ἄκοβας καὶ ἡ οἰκογένεια Λαμπαρδοπούλου τῆς Δημητσάνης, « Ἑλληνικά », τόμ. ΙΓ' (1953 - 1954), σελ. 155 - 157, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ τὸ γενεαλογικὸν τῆς οἰκογενείας δένδρον.

2. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Μητροπολίτης Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτέως Δανιὴλ Παναγιωτόπουλος, « Θεολογία », τόμ. ΚΘ' (1958), σελ. 403.

3. Τ. Γριτσοπούλου, Ὁ Στασινὸς τῆς Ἄκοβας, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 182 - 183.

1747 ὁ Καρυουπόλεως Ἀνανίας προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Δημητσάνης — ἀνασυσταθείσης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς —, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως, ὅταν οὗτος ἀποθάνῃ, ἡ Δημητσάνα συγγωνευθῆ ἔκ νέου μὲ τὴν μητρόπολιν Λακεδαιμονίας, τῆς ὁποίας ἤδη τότε προΐστατο μητροπολίτης Παρθένιος ὁ Καλημέρης¹. Τοῦ Παρθενίου τούτου ἀποθανόντος μετὰ τριετίαν μητροπολίτης Λακεδαιμονίας ἐγένετο ὁ Δημητσάνης Ἀνανίας κατὰ Φεβρουάριον 1750². Φυσικὸν ἦτο νὰ διατηρήσῃ ὁ Ἀνανίας τώρα καὶ τὴν Δημητσάναν εἴτε ὡς αὐτοτελῆ ἀρχιεπισκοπὴν εἴτε ὡς ἠνωμένην μετὰ τῆς Λακεδαιμονίας. Ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν λύσιν ταύτην ἐνέδωκε πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρίδος, τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Πελοποννήσου εὐρύτερον ὁ κατέχων τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ΚΠόλεως Κύριλλος Ε΄ ὁ Καρακάλλος. Ἀναφέρεται συναφῶς ὅτι εἰς τὸν Κάμπον τῆς Καρκαλοῦς ὁ Ἀνανίας εἶχε πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ Λουσίου ἐξοχικὴν ἔπαυλιν ἰδιόκτητον, ὅπου διέμενε τοὺς θερινοὺς μῆνας³, μᾶλλον δὲ μετέβαιναν ἐκάστοτε διὰ νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ τῶν συνεργατῶν του.

Ὁ Ἀνανίας ὡς μητροπολίτης Λακεδαιμονίας εἶχε νὰ ἐπιτελέσῃ σπουδαῖον ἔργον. Τὸ 1754 ἐκόσμησε τὴν μητρόπολιν τοῦ Μυστραῖ διὰ νέου μητροπολιτικοῦ κτιρίου, ἀνακαινίσας ἐκ βάρθρων τὰ παλαιὰ κελλία δι' ἰδίων δαπανῶν καὶ ἐντειχίσας ἐνεπίγραφον πλάκα, ὁμιλοῦσαν περὶ τοῦ γεγονότος κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀσφαλῶς ποιηθὲν ἐπίγραμμα, τοῦτο :

*ἴ οὐκέτι δόμοι καὶ πύλαι παλαίφατοι,
ἀλλ' Ἀνανίου τοῦ νῦν ἱεραρχοῦντος
καὶ ἀπὸ βάρθρων νεώσαντος δαπάναις,
οὗτινος ἐνεγκοῦσα τελεῖ ἡ Δημητσάνα,*

αψνδ' (= 1754)⁴.

1. Τ. Γριτσοπούλου, Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου, ΕΕΒΣ, τόμ. Κ' (1950), σελ. 295 - 296.

2. Αὐτόθι, σελ. 286, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Ὑπὸ τοῦ Τ. Κανδηλώρου ὁ Ἀνανίας καταγράφεται τρεῖς, κεχωρισμένως ὡς Καρυουπόλεως, Δημητσάνης καὶ Λακεδαιμονίας. Δημητσάνα, σελ. 25, ἀριθ. 44, 59. Γορτυνία, σελ. 151, ἀριθ. 31, 38, 47.

3. Μ. Οἰκονόμου, Ἱστορικὰ τῆς ἑλλην. καλιγενεσίας ἢ ὁ ἱερός τῶν Ἑλλήνων ἀγών, ἐν Ἐθνήναις 1873, σελ. 30 - 31. Τ. Χ. Κανδηλώρου, Ὁ ἀρματωλισμὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐν Ἀθήναις 1924, σελ. 57. Τ. Γριτσοπούλου, Ὁ Στασινὸς τῆς Ἀκοφας, σελ. 158.

4. Κων. Γ. Ζησίου, Σύμμικτα, Πελοποννήσου ἐπιγραφὰι χριστιανικῶν χρόνων..., Ἀθήνησι 1892, σελ. 20 (« Ἀθηνᾶ », Γ', 1891, σελ. 436). Gabriel Millet, Inscriptions byzantines de Mistra, « Bulletin de

Ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸν σύγδεσμον μετ' τὸ παρελθὸν ὁ Ἄνανίας καθιέρωσε τὸν περίφημον, λανθάνοντα ἤδη, χειρόγραφον κτητορικὸν κώδικα τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, ὅπου κατεχώρισεν ὄσα περὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἱστορικὰ στοιχεῖα κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ καὶ ὄσας μετ' ἐπιτυχίας σχεδὸν πλήρους ἀντέγραψεν ἐπιγραφὰς περὶ αὐτῶν ἐκ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου¹. Τὸ ἔτος 1751 τὸ ὄνομα τοῦ Ἄνανίου, ὡς κυριάρχου τῆς ἐπαρχίας μητροπολίτου, εὐρίσκομεν εἰς τὴν κτητορικὴν τῆς ἀγιογραφῆσεως ἐπιγραφὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ ἠρωικὸν Ἀρχουδόρρεμα². Τὸ 1754 μνημονεύεται εἰς ἐπιγραφὴν τῆς ἐν Λακεδαίμονι μονῆς Παναγίας τῆς Ζαγκούνας, πλησίον τῆς Ἀναβρυτῆς κειμένης³. Ἀχρονίστως ἐχαράχθη δέησις ὑπὲρ τοῦ Ἄνανίου εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου παρὰ τὸ Βαλτεσινίκον τῆς Γορτυνίας⁴. Εἰς ἔγγραφον ἀπὸ 19ης Μαΐου 1753 περὶ τῆς μονῆς τῆς Ἐλεούσης Κυνουρίας ὁ Λακεδαιμόνιος Ἄνανίας ὑπογράφει ὡς μάρτυς μετ' ἄλλων ἀρχιερέων⁵. Εἰς ἄλλο ἀνέκδοτον παρ' ἡμῶν ἔγγραφον ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6ην Νοεμβρίου 1756 ὁ Ἄνανίας ἐπικυροῖ ἀγοραπωλησίαν μετ' ἀφιερώσεως

Correspondance Hellénique », τόμ. XXIII (1899), σελ. 130. Μελετίου Γαλανοπούλου, Ἐκκλησιαστικαὶ σελίδες Λακωνίας, ἐν Ἀθήναις 1939, σελ. 155, ὅπου καὶ φωτογραφικὸν ἀπεικασμα τῆς ἐπιγραφῆς. Τὰ ἐνταῦθα, σελ. 161 κέξ., περὶ τοῦ Ἄνανίου προσφερόμενα δὲν βασιζονται εἰς γραπτὰς πηγὰς.

1. J. Buchon, Recherches historiques sur la principauté Française de Morée et ses hautes baronnies, τόμ. Α', Παρίσιος 1845, σελ. LXXVII - LXXX. Μελετίου Γαλανοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 156 - 159, ἀναδημοσίευσις ἐκ τοῦ Buchon μετὰ σχετικῶν περὶ τοῦ ἀπολεσθέντος κώδικος εἰδήσεων. Πρβλ. καὶ Ν. Α. Βέη, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, « Ἐπετηρὶς Ἐπαρνασοῦ », τόμ. Η' (1904), σελ. 93. Κ. Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σελ. 604.

2. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀνέκδοτος, αἱ δὲ τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ, ἔργα λαϊκὰ τῶν Κυνουριέων Κουλιδάδων, ἀγνώστα. Περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ χωρίου ἔχομεν ἔτοιμον μελέτημα.

3. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἀναβρυτὴ ἢ λακωνικὴ, « Χρονικὰ τοῦ Μοριᾶ », τόμ. Α' (1952), σελ. 95.

4. Κύρια Ἰησοῦ μου, διαφύλαξε τὸν δοῦλόν σου Ἄνανίου ἀρχιερέως. Βλ. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἡ παρὰ τὸ Βαλτεσινίκον ἱστορικὴ μονὴ τῆς Θεοτόκου, « Γορτυνιακὸν Ἡμερολόγιον », ἔτ. Δ' (1949), σελ. 34. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης, σελ. 236.

5. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἡ κατὰ τὴν Κυνουρίαν μονὴ τῆς Παλιοπαναγιάς, ἐν Ἀθήναις 1951, σελ. 7 - 9 (ἀνάτυπον ἐκ τῆς « Θεολογίας », τόμ. ΚΒ', 1951).

περιβολίου εις τὴν λακωνικὴν μονὴν Ἁγίων Τεσσαράκοντα¹. Ὁπωσδήποτε εἰς τὴν μητρόπολιν Λακεδαιμονίας ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Ἀνανίου ὑπῆρξε σημαντικὴ².

Ὁ τομεὺς ἐπίσης, εἰς τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἀνανίας ἰδιαίτερος διέπρεψεν, ἦτο κυρίως ὁ πολιτικός. Γόνος τῆς πλουσίας πολιτικῆς οἰκογενείας τοῦ ἰσχυροῦ ἀξονος Δημητσάνης - Ἀκοβας ἐκ τῆς ἐπιγαμίας τῶν οἰκογενειῶν Λαμπάρδη - Στασινοῦ, Θεοφίλης ἐκ πατρὸς ἐπίσης δυνατοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν, νέος, μορφωμένος, εὐδοκιμῶν ὡς ἐκκλησιαστικός ἀρχηγός, ἦτο ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος διὰ τὴν ἀναλάβη τὸν σπουδαιότατον ρόλον χάριν τοῦ δουλεύοντος ἑλληνισμοῦ τῆς χερσονήσου τοῦ πολιτικοῦ ἡγέτου. Καὶ ἀνεδείχθη *μοραγιάνης*³. Γνωστὸν εἶναι

1. Ἐντεῦθεν ἀλήφθη τὸ παρατιθέμενον ἐνταῦθα πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ἀνανίου.

2. Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀρχιερέων τῆς μητροπόλεως εἶναι γνωστός ἄνευ σοβαρῶν εἰδήσεων. Οὕτω βλ. Δ. Χ. Δ ο υ κ ά κ η, Κατάλογος μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας Λακεδαιμονος, « Ἱερός Σύνδεσμος », ἔτ. Η', περ. β', φ. 183 (15 Δεκ. 1912), σελ. 9, ἀρ. 39. Β. Α. Μ υ σ τ α κ ί δ ο υ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ΒΕΒΣ, τόμ. ΙΒ' (1936), σελ. 188. Π. Χ. Δ ο ύ κ α, Ἡ Σπάρτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἐν Ν. Ὑόρκη 1922, σελ. 579 - 580.

3. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς Πελοπόννησον ἡ κοινοτικὴ αὐτοδιοίκησις ἦτο ἀντίστοιχος πρὸς τὴν τουρκικὴν διαίτησιν, τῆς ὁποίας κατωτάτη βαθμὶς ἦτο τὸ χωρίον, ἡ ἐπαρχιακὴ αὐτοδιοίκησις πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ βέη ἢ βοεβόδα καὶ ἡ ἀνωτέρα πρὸς τὴν ὑπάτην ἀρχὴν τοῦ βεζύρη. Μονὰς αὐτοδιοικουμένη ἡ κοινότης, πλὴν τῶν τσιφλικίων, εἶχε γ' ἀντιμετώπιση τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κατακτητοῦ καὶ δευτερευόντως θέματα κοινῆς ὠφελείας, δι' ἰδίων πόρων ἢ ἐξ εἰσφορῶν ἢ μονίμου περιουσίας τοῦ κοινοῦ. Περαιτέρω ἡ ἐπαρχία, παρίστατο ὡς νομικὸν πρόσωπον μ' εὐρύτερας ὑποχρεώσεις καὶ ἐξεπροσωπεῖτο ἀπὸ τοὺς ὑπὸ τῶν δημογερόντων κατ' ἔτος ἐκλεγομένους προεστῶτας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βιλαετιοῦ, τοὺς καὶ οὐσιαστικὴν πολιτικὴν δύναμιν περιβληθέντας καὶ καταστάνας πραγματικούς ἀρχοντας τῆς ἐπαρχίας των. Διοικητικὸν σῶμα τῆς ἐπαρχίας ἦτο ἡ ἐπαρχιακὴ συνέλευσις τῶν δημογερόντων, καὶ ἐξέλεγε τοὺς ἐπαρχιακοὺς προεστῶτας, ἦτοι τοὺς *μοραγιάν βιλαετλήδες*. Τὸ σύνολον τῶν τελευταίων συνεκρότει τὴν *Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν*, καὶ συνειργάζετο μὲ τὸν βεζύρη, ἐνίοτε προσκαλουμένων καὶ τῶν ἀρχιερέων. Παρὰ τῷ βοεβόδα ἡδρευον μονίμως οἱ ἐπαρχιακοὶ προεστῶτες, ὑπὸ τῶν δημογερόντων ἐκλεγόμενοι, παρὰ δὲ τῷ βαλῆ ἡδρευον μονίμως δύο *μοραγιάνηδες*, ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τὴν συνέλευσιν τῶν μοραγιάν βιλαετλήδων. Οὕτως ἀπηρτίζετο τὸ λεγόμενον διαρκές συμβούλιον, καὶ ἀπετέλουν ὁ βαλῆς, οἱ μοραγιάνηδες, δύο Τούρκοι καὶ ὁ διερμηνεύς. Περὶ τούτων καὶ τῶν ἐν γένει ἔργων, τῆς ἀποστολῆς, τῶν μέσων καὶ λοιπῶν λεπτομερειῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως τῆς χώρας βλ. πρὸ πάντων Μιχ. Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν, Ἀθήναι 1939, σελ. 87 κέξ., ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ὅτι δι' ἐμμέσου ἐκλογῆς ἐξελέγοντο ἐπαρχιακοὶ προεστῶτες διὰ τῶν δημογερόντων καὶ μοραγιάνηδες διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν προεστῶτων οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρασίαν τῆς ἐποχῆς καὶ δὴ ἔξ ὠρισμένων μόνον οἰκογενειῶν κατὰ κληρονομικὸν μάλιστα προνόμιον¹. Κληρικοὶ οὐχὶ σπανίως κατελάμβανον κατώτερα πολιτικὰ ἀξιώματα ἀλλ' ἢ περιπτώσει τοῦ Ἀνανίου εἶναι μοναδική, διότι ἐξελέγη μοραγιάνης λόγῳ τῆς καταγωγῆς του καὶ τῆς ἰσχύος του ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ του ἀξιώματος, ἐπομένως ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἔμελλε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν γνήσιος ἡγέτης ὄλων τῶν Ἑλλήνων, θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς καὶ ὄχι ὡς ἐκρόσωπος τάξεως. Εἰς τοῦτο ἀνεδείχθη ἰκανώτατος, χάρις εἰς τὰ σπάνια προσόντα ποὺ συνέπεσαν ἐν τῷ προσώπῳ του, τόλμην, ἀρετὴν, φιλοπατρίαν καὶ πολιτικότητα μετὰ συνετῆς φιλοδοξίας.

Ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς του σχολιᾶς ὁ Ἀνανίας ἐλέγχων τὸ κέντρον τοῦ Μορέως ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας διὰ τὸ μελετώμενον ἀπελευθερωτικὸν κίνημα, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ὄλων τῶν ἐπικαίρων σημείων καὶ τῶν ἐμφύχων δυνάμεων. Δύο χαρακτηριστικαὶ τοῦ ἐνέργειαι μαρτυροῦνται. Εἰς Δημητσάναν, μέσα εἰς τὰ πλαίσια καὶ τὰ προσχήματα τῆς οἰκιακῆς βιοτεχνίας πρὸς πρόληψιν ἐπικινδύνων παρεξηγήσεων μεταξὺ τῶν Τούρκων κυριάρχων τοῦ τόπου, ἴδρυσεν τοὺς πρώτους πυριτιδομύλους, διὰ τὴν τροφοδοσίαν ἐπικειμένης ἐξεγέρσεως διὰ πολεμοφοδίων². Εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου ἐδημιούργησεν ἀνταπόκρισιν διὰ μέσου μεμνημένων ἀρχιερέων. Οὕτως εἰς Μεθώνην εἶχε τὸν ἐπίσκοπον Ἀνθιμον Καρακάλλον, ἀλλαγῶν ἄλλους καὶ πρὸς συνεννόησιν μὲ τοὺς Μανιάτας συνήργησεν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1754 ἴδρυσιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ζαρνάτας καὶ Ἀκοβας ὑπὸ τοῦ συμπολίτου του πατριάρχου Κυρίλλου Ε', εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετήθη πρόσωπον ἔμπιστον εἰς τὸν Ἀνανίαν, ὁ ἐκ Λαγκαδίων Νεόφυτος Δεληγιάννης³.

1. Μ. Β. Σακελλαρίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 95.

2. F. H. L. Rouquerville, Voyage en Morée, à Constantinople, en Albanie..., 1798, 1799, 1800 et 1801, Παρίσιοι 1805, τόμ. Α', σελ. 190. Τοῦ αὐτοῦ, Voyages de la Grèce, β' ἐκδ., τόμ. Δ', Παρίσιοι 1827, σελ. 359. Σπ. Π. Λάμπρου, Λόγοι καὶ ἀρθρα, ἐν Ἀθήναις 1902, σελ. 518. Τ. Χ. Κανδηλώρου, Γορτυνία, σελ. 117 καὶ 157. Μιχ. Β. Σακελλαρίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 133. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἡ μορφή τῆς Δημητσάνας, « Ἐργατικὴ Ἑστία », ἔτ. Β', περ. β' (1948), σελ. 50-51 (φ. 2, Ἀύγ. 1948).

3. Τ. Γριτσοπούλου, Ὁ Στασινὸς τῆς Ἀκοβας..., σελ. 132. Τοῦ αὐτοῦ, Μητροπολίτης Ἀμυκλῶν Δανιὴλ Παναγιωτόπουλος, σελ. 404.

Τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς, διὰ τὸ μελετώμενον κίνημα. Μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀνανίου συνεργάζοντο πρόκριτοι ἰσχυροὶ καὶ σταθεροί, Π. Μπενάκης, Ἀνδρουτζίος Ζαΐμης, Λόντος, Πῶλος, Σισίνης, Ι. Μελετάκης, Λεονάρδος Καφεντζής καὶ Γεωργαντιᾶς, καθὼς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς Κορίνθου Μακάριος, Μεθώνης Ἀνθιμος, Ζαρνάτας Νεόφυτος, Παλ. Πατρῶν Παρθένιος, Κερνίτζης Γαβριήλ καὶ ὀλίγον-πολὺ καὶ οἱ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, πού γνωρίζομεν ὅτι βραδύτερον, ἐκραγέντος τοῦ κινήματος, μετέσχον αὐτοῦ ἐνεργῶς καὶ ἐξεπατρίσθησαν¹. Ἐπίσης συνεννοήσεις τοῦ Ἀνανίου ἐγένοντο καὶ μετὰ τῶν κλεφτῶν καὶ τότε ὑπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀρχηγοῦ ἠνώθησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τοῦ ἔθνους, ἱερατικόν, κλέφται, πολιτικοὶ καὶ λαός². Πλὴν ὅμως δὲν ἦτο δεδομένον ἡ ἐλευθερώσις ὁ Ἀνανίας τὴν πατρίδα. Τὸ ἐμπόδιον καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἔχουν βεβαίως ἐξάρτησιν ἐκ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ὅχι ὅμως ἐκ τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος ἄμεσα.

Κατὰ τοῦ ἡπίου βεζύρη τοῦ Μορέως Τοπιὰλ Ὁσοιμάν πασᾶ οἱ ἀγάδες Πελοποννήσου ἀντέδρασαν, πέντε δ' ἐξ αὐτῶν μεταβάντες εἰς ΚΠολιν ἐξήτουν τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ. Ὑπὲρ τοῦ βεζύρου ἀντενήργησαν πρὸς τὴν Πύλην οἱ πρόκριτοι καὶ πρὸς τοῦτο ἀντιπροσωπεῖα πενταμελὴς μετέβη τὸ 1762 εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ταύτην ἀπετέλεσαν οἱ βεκλήδες Πέτρος Δεληγιάννης, πατὴρ τοῦ Ζαρνάτας Νεοφύτου, Ζαΐμης, θεῖος τοῦ Ἀσημάκη Ζαΐμη, Κρεββατιᾶς, πάππος τοῦ Παναγιώτη Κρεββατιᾶ καὶ θεῖός τις τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀνανίαν Λακεδαιμονίας. Καὶ ἐπετεύχθη μὲν τότε ἡ παραμονὴ τοῦ Τοπιὰλ Ὁσοιμάν πασᾶ, ἡ σύλληψις καὶ ὁ φόνος τῶν κατ' αὐτοῦ κινήθων ἀγάδων καὶ ἡ ἀναπτέρωσις τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὑποδούλων διὰ τῆς ἀπόνουμης τιμῶν πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους των, ἀλλὰ μετὰ διετίαν εἰς Πελοπόννησον ἐποποιετήθη ὁ φοβερός ἐκ Καρύστου νέος βεζύρης Χαμζᾶ-πασας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ φανατικοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν Τοῦρκοι

1. Μ. Β. Σακελλαρίου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 148. Κων. Ν. Σάθρα, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήνησι 1869, σελ. 465-467. Μ. Οἰκονόμου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 81-82. Γ. Γριτσοπούλου, Ἡ μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν ἐνωσις τῆς πατριαρχικῆς ἀξαρχίας Τριπολιτζᾶς, « Byz. Neugl. Jahrbuch », τόμ. XIV (1938), σελ. 351. Π. Κοντογιάννη, Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ρωσο-τουρκικὸν πόλεμον, ἐν Ἀθήναις 1908, σελ. 407.

2. Ἰω. Φιλήμονος, Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐπαιρείας, ἐν Ναυπλίᾳ 1834, σελ. 125. Ἀμβρ. Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1839, σελ. 6 κέξ. Γ. Χ. Κανδηλώρου, Ὁ ἀρματολισμὸς τῆς Πελοποννήσου, σελ. 56-57.

εύρον την εύκαιρίαν να ένοχοποιήσουν τους πέντε έπιτρόπους και να προκαλέσουν την έκδοσιν μυστικού φερμανίου καταδίκης αυτών εις θάνατον. Όντως το 1764 εις την έδραν του βεζύρη ευρεθέντες οί τέσσαρες έξ αυτών, Δεληγιάννης, Ζαΐμης, Κρεββατάς και Νοταράς, άπηχονίσθησαν. Ο Άνανιάς ητο εις τόν Μυστραν. Κατ' αυτού εκινήθη άμέσως τμήμα 150 ίππέων, ενθ' κρυφίως ειδικός άπεσταλμένος τον ειδοποίησε περί του φόνου των τεσσάρων συνεργατών του. Εις την έν Μυστρα μητροπολιν 20 Μανιάται και 10 Δημητσανίται ήμύνοντο μετά του μητροπολίτου, άναμένοντος τον θάνατον. Η πολιορκία διήρκεσεν ήμέρας 9 και η άμυνα έξήντησε τους άχυρωμένους, ευρεθέντας έν άδυναμία να συνεχίσουν τον άγωνα χωρίς τροφάς και πολεμοφόδια, κινδυνεύοντας δέ να συλληφθούν ζώντες. Διό οί μέν μαχηται έδραπέτευσαν, άρου έξ αυτών έφρονεύθησαν 12 και τετραπλάσιοι από μέρος των Τούρκων, ο δέ μητροπολίτης παρέμεινε, προτιμήσας ν' ακολουθήσῃ την τύχην των τεσσάρων συνεργατών του. Προσηυχήθη, έκοινώνησε των άχράντων μυστηρίων και ως μάργυς τῆς πίστεως και τῆς πατρίδος άπεκεφαλίσθη έντος του ναού η του δωματίου του. Την κεφαλήν του οί δήμιοι μετέφερον εις τόν βεζύρη¹, το δέ λοιπόν σωμα του άγίου άνδρος έτάφη ιεροπρεπώς εις Μυστραν.

Περί του θλιβεροῦ τούτου γεγονότος όμιλοῦν δύο ένδυμητικά σημειώματα εκ δύο διαφόρων κωδικών, παρατιθέμενα ένταῦθα. Το πρώτον προέρχεται εκ του ύπ' αριθ. 158 χοφ. τῆς συλλογῆς Δημητσάνης, περιέχοντος Νομοκάνονα Μανουήλ του Μαλαξοῦ και άνήκοντος

1. Περὸ πάντων βλ. του δυναμένου καλῶς να γνωρίζῃ Κανέλου Δεληγιάννη, 'Απομνημονεύματα, τόμ. Α', 'Αθήναι [1957], σελ. 19-21. Περὶ του γεγονότος διαφόρως έγραψαν οί περι αυτό άποσδήποτε άσχοληθέντες. Οί πλείστοι θεωροῦν τόν άποκεφαλισμόν του Άνανίου γενόμενον άνευ άντιστάσεως. Έν τούτοις ο συγγενῆς του μητροπολίτου Μ. Οίκονόμου (ένθ' άνωτ., σελ. 33 και ύποσ. α) αναφέρει κύκλωσιν τῆς μητροπόλεως. Έξ έπισκέψεως αυτού προσωπικῆς οὔτος πληροφορεῖ οτι ειδεν ο ίδιος εις τους λιθίνους παραστάτας και τους πέριξ τοίχους πρὸς Δ τῆς μικρῆς θύρας εισόδου του κτιριαστάτας και τους πέριξ τοίχους πρὸς Δ τῆς μικρῆς θύρας εισόδου του κτιριακού συγκροτήματος τῆς έν Μυστρα μητροπόλεως έξηραμένα αίματα, εκπηδήσαντα εκ τῆς άποταμῆς τῆς κεφαλῆς του Άνανίου. Ακριβῶς το παρὰ την Δ πύλην τμήμα του τοίχου σιδηροφραχθέν μνήμης χάριν άποτελεῖ διά πάντα έπισκέπτην εις το διηνεκές πηγὴν έθνικῆς συγκινήσεως είτε εἶναι όντως αίμα άποξηρανθέν είτε ο θρῦλος μετέβαλεν εις αίμα τὰ ύπάρχοντα επί των λιθῶν φυσικά κοκκινωπά στίγματα (Ν. Α. Βέης, « Πρωΐα » 23 Αύγ. 1942). Άν συμβαίνοι το πρώτον, πρέπει να δεχθόμεν οτι ο Άνανιάς προσήλθεν άποσπασάσως εις την θύραν πρὸς συνάντησιν του άποσπάσματος και εκεί έσφάγη.

ἄλλοτε εἰς τὴν μονὴν Παναγίας τῆς Αἰμναλοῦς, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τινος χροφ. τῆς μονῆς τοῦ Μ. Σπηλαίου. Ἴδου ταῦτα :

1. [1]760 ἐν μηνί Ἀπριλλίου 15 ἔσφαξαν τὸν μητροπολίτη τὸν Λακεδαιμονίας τὸν Ἀνανία στὸν Μυσθρᾶ μέσα εἰς τὴν μητρόπολιν στὸν νοτιὰ του μέσα τὸν ἔσφαξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ γράφομεν εἰς ἐνθύμησιν τὸ κεφάλι του τὸ πῆγαν στὴν Τροπολιζᾶ ἐκρέμασε καὶ τὸν δραγουμάνο του.

Εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκρέμασαν τὸ Ντεληγιάννη ἀπὸ τὰ Λαγκάδια καὶ ἔγινε τὸ πρῶμά του ὄλο τοῦ μισροῦ ἦταν ἠγεμὸν ὁ Χαμουτζᾶ - πασίας, ἦταν φοβερός τὸ σκυλί¹.

2. 1759, τὸν Ἀπρίλιον ἐσκότωσεν ὁ Χαμιτζῆ πασῶς τὸν Λακεδαιμονίας Ἀνανίαν μέσα εἰς τὴν μητρόπολιν, ἄνθρωπον θαυμαστὸν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐκρέμασε καὶ τὸν δραγουμάνον, ὡς φίλον ἐκείνου².

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐνθυμήσεις συμπίπτει ὁ μὴν Ἀπρίλιος, ἐπίσης μνημονεύεται ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ δραγουμάνου τοῦ Ἀνανίου, ὡς μοραγιάνη. Τούτου τὸ ὄνομα δὲν παρεδόθη. Ὁ Κανέλος Δεληγιάννης προσθέτει εἰς τὴν διήγησίν του ὅτι 20 ἡμέρας βραδύτερον οἱ Τοῦρκοι ἐφόρυσαν εἰς Τριπολιτσᾶν ὅπως αἰφνιδίως τὸν προεστὸν τῆς ἐπαρχίας Κωνσταντῖνον Κωστοῦλον Κουγιᾶν³. Ἄν ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο ὁ ἐκτελεσθεὶς δραγουμάνος δὲν γνωρίζομεν. Ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐνθυμήσεις ἡ χρονολογία εἶναι ἐσφαλμένη εἶναι προφανές. Ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης προέρχεται ἡ ἐπαλήθευσις ὅτι τὸ ἔτος 1764 εἶναι τὸ ὀρθὸν τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, διότι ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκρέμασαν τὸ Ντε-

1. Γ. Α. Σταμίρη, Τὸ ἔτος τοῦ μαρτυρίου τοῦ Λακεδαιμονίας Ἀνανίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 8. Τ. Γριτσοπούλου, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς σχολῆς Δημητσάνης, σελ. 86. Ἐνταῦθα ἐστίξαμεν κατὰ νόημα, συμπληρώσαμεν τὰ ἐλλείποντα καὶ ἀπηλλάξαμεν τὸ κείμενον τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων.

2. Σ. Β. Κουγιά, Χρονικὰ ἐνθυμητικὰ σημειώματα ἀπὸ τὸ Μέγα Σπήλαιον, « Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά », τόμ. Β' (1958), σελ. 8. Τὴν χρονολογίαν 1759 θεωρεῖ ἐσφαλμένην ὁ ἐκδότης. Ἄν πρὸς τὴν ἔκδοσιν συμφωνῆ ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν σειρὰν ἢ καταχώρισις τῶν ἐνθυμήσεων τοῦ κώδικος, ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἡ ἐπομένη φέρει χρονολογίαν 10 Μαρτίου 1765. Πάντως ὁ συντάκτης εἶναι λόγιος ἀλλ' ἄδηλον εἶναι ἂν ἡ ἐνθύμησις εἶναι τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς ἢ ἐξ ἀντιγραφῆς ὑπὸ μεταγενεστέρου. Οἱ λακωνικοὶ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Ἀνανίου ἰδιαιτέρως ἀξιόλογοι.

3. Κ. Δεληγιάννη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 21.

ληγιάννη ἀπὸ τὰ Λαγκαδία, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις. Τὸ αὐτὸ ἔτος 1764 οἱ Τούρκοι, συνεχίζοντας τὴν ἑξαπολυθεϊσαν τρομοκρατίαν εἰς βάρος τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ μετὰ τὴν δολοφονίαν τῶν πέντε ἐπιλέκτων ἀρχηγῶν, ἴσως καὶ πληροφορηθέντες ἐν τῷ μεταξὺ τὰ περὶ τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος, ἀφοῦ κατὰ τὸ σῆμα ἦ περιουσία τῶν ἐκτελεσθέντων ἔγινε τοῦ μισίου, δηλ. ἐδημεύθη¹, ἐχρησιμοποίησαν βίαν καὶ κατὰ στενῶν συγγενῶν τῶν². Οὕτως, ὡς γνωρίζομεν, διὰ τοῦ πατριαρχείου ἐπεδίωξαν καὶ ἐπέτυχον καθιέρωσιν τοῦ Ζαρνάτας Νεοφύτου Δεληγιάννη καὶ ἀποβολὴν αὐτοῦ διὰ βασιλικῆς ἐδρισημοῦ. Τοῦτο ἔγινε σχεδὸν ἀμέσως τὸ 1764, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀπριλίου, τὸν δὲ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1764, ἀπελύθη πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα Σαμουήλ τοῦ Χατζερῆ, πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῶν δύο ἑξαρχιῶν Ἀκοβῶν καὶ Ζαρνάτας, ὅπου ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ. Ὁ ἀπορριφθεὶς παγκάκιστος κακο-Νεόφυτος, μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Πέτρου τὸν φόνον καὶ τὸν τοῦ Ἀνανίου, φαίνεται ὅτι ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῆ καὶ δὲν μετέσχε τοῦ κινήματος τὸ 1770³.

1. Περὶ τοῦ Δεληγιάννη μνημονεύεται σαφῶς εἰς τὴν πρώτην ἐνθύμησιν. Τοῦτ' αὐτὸ ἀσφαλῶς ἐγένετο καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Διὰ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας τοῦ Ἀνανίου ἄνευ μὲν μαρτυρίας τινὸς ἀναφέρει ὁ Τ. Κανδηλώρος, Γορτυνία, σελ. 160, δὲν γεννᾶται ὅμως ἀμφιβολία περὶ αὐτοῦ.

2. Ὑπὸ τοῦ Τ. Κανδηλώρου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 159-160 μνημονεύονται ἀδελφῆ τοῦ Ἀνανίου Εὐγενικούλα, σύζυγος Γεωργάκη Φιλοσοφοπούλου, ἀλλὰ τινὰ περὶ τῆς τύχης τῆς καὶ πρὸς αὐτὴν ἀναφερόμενον ἀπόσπασμα δημοῦδους ἡσματος περὶ τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς:

*Ἐκεῖ πέρα κι ἀπόπερα κι ἀπόξω ἀπὸ τὴ χώρα,
ἐκεῖ καθόταν μιὰ ξανθὴ, ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
γύρους γυρίζει τὰ φλωριά, γύρους μαργαριτάρια.
— Γιὰ βγάλ' τα, Βγενικούλα μου, τὰ δερμα καὶ τρισέρμα,
τί ἐκόφην τὸν κυρ - Ἀνανιὰ καὶ τὸ μητροπολίτη.*

3. Τ. Γριτσοπούλου, Ὁ Στασινὸς τῆς Ἀκοβας..., σελ. 133-135, ὅπου τὸ γράμμα Σαμουήλ τοῦ Χατζερῆ καὶ περαιτέρω σελ. 136 ὑποσχετικὸν ἀπὸ 9 Σεπτ. 1764 ἐκ ΚΠόλεως ἀντὶ τοῦ βεκλή Παλαιολόγου Στασινοπούλου ἀπὸ Ἀκοβῶν δύο ἄλλων συγγενῶν του, περὶ ἐξαφλήσεως τῶν ὀφειλομένων ἐτησίων ἐξαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς Ἀκοβας ἀπὸ τὴν περιουσίαν τοῦ Νεοφύτου, πού βεβαίως δὲν εὗρισκετο εἰς τὴν πατρίδα ἢ τὴν ζωὴν. Περὶ καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια Τ. Γριτσοπούλου, Δανιὴλ Παναγιωτόπουλος, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 404-405 καὶ δὴ ὑποσ. β. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἄς σημειωθῆ ὅτι ὁ Παλαιολόγος Στασινόπουλος εἰς τὰς 4 Ἰουνίου 1766 ἐξετελέσθη καὶ αὐτὸς εἰς Τριπολιζάν μέσα εἰς τὸ κονάκι του, κατ' ἄλλην ἐνθύμησιν (Σ. Β. Κορυέα, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 8) καὶ ἡ εἶδησις ἦτο ἄγνωστος.

Κατὰ ταῦτα ὁφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ μαρτυρικὸν τέλος τοῦ Λακεδαιμονίας Ἀνανίου, τιθέμενον παλαιότερον ἐν 1767, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τὸ 1760 συνεπεία τῆς πρώτης παρατεθείσης ἐνθυμήσεως, ἔλαβε χώραν τὴν 15ην Ἀπριλίου 1764. Ἐνῶ ὅμως ἀπετέμνετο ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀνανίου, ἐμμέσως ἀπειμήθη ἡ κεφαλὴ τῆς μελετηθείσης ἐκείνης ἐπαναστατικῆς ἐπιχειρήσεως¹, ἡ ἐξέλιξις τῆς ὁποίας πρέπει νὰ θεωρηθῆ βέβαιον ὅτι διάφορος θὰ ἦτο, ἂν ἔζη ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς.

Τὶ προσέφερεν ὁ Ἀνανίας εἰς τὴν γενέτειραν Δημητσάναν δὲν εἶναι λεπτομερῶς γνωστὸν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ κύρωσις τῶν πρὸς τὴν Δημητσάναν προνομίων διὰ σουλτανικῶν διαταγῶν καὶ ἡ κατασκευὴ ὑδραγωγείου ἐξ ἰδίων πρὸς μεταφορὰν ἀφθόνου ὕδατος εἰς τὴν στερουμένην πάντοτε κόμην². Μέχρι σήμερον, ὁπότε ἀπέμεινεν ἀπλοῦν τοπωνύμιον, μία κρήνη κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Δημητσάνης καλεῖται *Κρήνη τοῦ Δεσπότη*³ καὶ ἀκριβῶς ἐπιμαρτυρεῖ περὶ τοῦ γεγονότος. Πιθανῶς ὅμως καὶ ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐν τῇ πατρίδι ἐμερίμνησεν ὁ Ἀνανίας, εὐπαιδευτοῦ ὁ ἴδιος καὶ ὑπὲρ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς ΚΠόλεως 6000 ἔτησίως ἄσπρα ἐξ ἰδίων προσφερόν⁴.

ΤΑΣΟΣ ΛΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

1. Μ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 33.

2. [Ε. Καστόρχη], Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἑλλην. σχολῆς..., σελ. 45-46.

3. Τὸ τοπωνύμιον εὐρίσκομεν καὶ παλαιότερον, εἰς σύντομον δικαιοπραξίαν ἀπὸ 14 Μαΐου 1833. Τ. Γριτσοπούλου, Οἱ ναοὶ τῆς Δημητσάνης, ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 31.

4. Μ. Γεδεών, Γράμματα πατριαρχικά περὶ τῆς Μ. τοῦ Γ' σχολῆς, ἐν ΚΠόλει 1903, σελ. 9. Μνήμησ ἀξίον εἶναι ὅτι ἡ σχολὴ τῆς Δημητσάνης ἦνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς ἀκριβῶς τὸ ἔτος πού ἐκαρτομεῖτο ὁ Ἀνανίας.